

**Справа «Калашников проти Росії»
(Kalashnikov v. Russia)**

У рішенні, ухваленому 15 липня 2002 року у справі *«Калашников проти Росії»*, Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 3 Конвенції щодо заборони нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження;
- було порушено ч. 3 ст. 5 Конвенції (право на судовий розгляд упродовж розумного строку питання про законність арешту);
- мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд упродовж розумного строку).

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити заявнику 5 000 євро як компенсацію моральної шкоди та 3 000 євро у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник, Валерій Єрмилович Калашников, є громадянином Росії, народився 1955 року та проживає зараз у Москві.

У лютому 1995 року під час перебування на посаді президента Північно-Східного акціонерного банку його було звинувачено у розтраті грошових коштів. У червні 1995 року п. Калашникова було взято під варту. Розгляд справи заявника Магаданським міським судом розпочався у листопаді 1996 року, однак був відкладений з травня 1997 до квітня 1999 року. Заявника було засуджено 3 серпня 1999 року, а 29 вересня цього ж року справа була закрита. 30 вересня 1999 року проти заявника були висунуті нові звинувачення щодо незаконного заволодіння майном. 31 березня 2000 року його було визнано невинним за останнім обвинуваченням. 26 червня 2000 року заявника звільнили з-під варті унаслідок амністії.

З 29 червня 1995 року по 20 жовтня 1999 року заявник перебував у слідчому ізоляторі м. Магадан. 20 жовтня 1999 року, відповідно до вироку Магаданського міського суду від 3 серпня 1999 року, його було переведено до виправно-трудової колонії у селі Талая. 9 грудня 1999 року заявника знову перевели до слідчого ізолятора, де він утримувався аж до звільнення 26 червня 2000 року.

Заявник стверджував, що умови його утримання у слідчому ізоляторі були незадовільними, зокрема:

1. Площа камери становила близько 17 метрів, на яких було розміщено 8 ліжок. Кількість ув'язнених у камері складала, так чи інакше, 24 чоловіки. З огляду на кількість ліжок ув'язнені були змушені спати по черзі.

2. Нормально спати було неможливо, оскільки телевізор та освітлення у камері були завжди увімкнені..

3. Під час відвідування туалету ув'язнений перебував на виду як своїх співкамерників, так і охорони.

4. Камера не була обладнана вентиляцією, тому влітку було надміру спекотно, а взимку – холодно.

5. Оскільки, співкамерники заявника були затятими курцями, він сам був змушений стати пасивним курцем.

6. Камера просто кишіла тарганами та мурахами.

7. Заявник захворів на низку шкірних та інших інфекційних захворювань, втратив усі нігті на ногах та окремі на пальцях рук. В ході судового процесу з 11 листопада 1996 року по 23 квітня 1997 року та з 15 квітня 1999 року по 3 серпня 1999 року у камері, де перебував заявник 6 разів розміщували хворих на туберкульоз чи сифіліс. Внаслідок цього він був змушений проходити профілактичні щеплення.

Відповідно до медичних висновків, заявник під час перебування під арештом упродовж 1996 – 1999 років захворів на низку тяжких інфекційних та інших захворювань.

Зміст рішення Суду

Заявник, покликаючись на ст. 3 Конвенції, оскаржував умови свого утримання під

арештом. Крім того, виходячи зі змісту ч. 3 ст. 5 та ч. 1 ст. 6 Конвенції, він оскаржував тривалість його арешту та тривалість судового процесу.

Суд зауважив, що, відповідно до отриманих даних, на одного ув'язненого припадало від 0,9 до 1,9 м. кв. площі камери. У зв'язку з цим Суд нагадав, що Європейський комітет у запобіганні катуванню та нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню встановив мінімальну площу камери на одного ув'язненого. Така площа становить 7 м кв. Таким чином, Суд дійшов висновку, що камера, де утримувався заявник, була постійно переповнена, що уже дає підставу обговорювати питання про порушення ст. 3 Конвенції.

Суд також зауважив, що внаслідок переповнення камери ув'язнені були змушені спати по черзі (по 8 годин), їх нормальному сну перешкоджало постійне освітлення, а також рух та шум інших ув'язнених у камері. Тому позбавлення заявника нормального сну спричинило виникнення у нього серйозних фізіологічних та психологічних проблем.

Суд також взяв до уваги необладнаність камери вентиляційною системою в умовах, коли ув'язненим дозволялось палити, насиченість камери комахами, неможливість справити природні потреби поза увагою інших, а також той факт, що впродовж ув'язнення заявник дістав низку шкірних та інших захворювань. Суд особливо відмітив факт поміщення заявника в одну камеру із хворими на сифіліс та туберкульоз, хоча Уряд Росії й наголошував, що можливість зараження була виключена. Навіть суттєві поліпшення побутових умов слідчого ізолятора у Магадані (їх наявність була підтверджена відеозаписом, представленим Суду) не могли повною мірою виправити цілковито незадовільні умови утримання заявника в ізоляторі.

Поряд з тим, Суд не знайшов у даній справі доказів умислу держави принизити чи завдати страждань заявникові, що, однак, не виключає можливості встановлення факту порушення ст. 3 Конвенції. Суд дійшов висновку про те, що умови ув'язнення, в яких заявник перебував протягом 4 років і 10 місяців, завдали йому істотних моральних страждань та принизили його людську гідність.

Врешті-решт, Суд вказав, що умови утримання заявника під арештом, зокрема переповненість камери, її антисанітарія, і вплив цих факторів на здоров'я та якість життя заявника у поєднанні із тривалістю такого арешту, є таким поводженням, що принижує людську гідність. Отже, мало місце порушення ст. 3 Конвенції. Суд зауважив, що загальний термін ув'язнення заявника становив 4 роки 1 місяць та 10 днів. Однак Суд не міг враховувати період арешту заявника до 5 травня 1998 року – дати, коли Конвенція набрала чинності для Росії. Тому Суд брав до уваги лише період терміном 1 рік 2 місяці й 29 днів, між згаданою датою та винесенням вироку Магаданським міським судом 3 серпня 1999 року. Водночас Суд не міг не зважати на те, що до 5 травня 1999 року заявник вже перебував під вартою протягом 2 років 10 місяців та 6 днів.

Суд вкотре нагадав, що сам по собі факт обвинувачення особи у вчиненні тяжкого злочину не може слугувати обґрунтуванням довготривалого арешту у період проведення досудового слідства. З приводу інших обставин, на які посилався Магаданський міський суд, обґрунтовуючи необхідність продовження тривалості арешту заявника (мова, зокрема, йшла про те, що, перебуваючи на волі, заявник перешкоджатиме слідству), Суд зауважив, що згадана судова інстанція не навела у своїх рішеннях жодних фактичних обставин, котрі б підтверджували такий висновок. Врешті-решт, Суд дійшов висновку про те, що обґрунтованість і доречність підстав для арешту заявника, які мали місце під час затримання останнього, втратили своє значення під час тривалого періоду перебування його під вартою.

Крім того, тривалий час судового розгляду справи заявника не обумовлювався ні складністю справи, ні поведінкою останнього. Таким чином, Суд дійшов висновку, що період перебування заявника під вартою перевищив «розумний строк», а отже, мало місце порушення ч. 3 ст. 5 Конвенції.

Судовий розгляд справи заявника у першій інстанції тривав з 8 лютого 1995 року до 31 березня 2000 року і становив 5 років 1 місяць і 23 дні. Поряд з тим, юрисдикція Суду

поширюється лише на період з 5 травня 1998 року. Проте Суд не міг не взяти до уваги тривалість судового розгляду справи до цієї дати.

Суд також зауважив, що після вироку від 3 серпня 1999 року та рішення зняти обвинувачення від 29 вересня 1999 року заявнику були висунуті нові обвинувачення, котрі ґрунтувалися на тих самих фактичних обставинах. Таким чином, Суд дійшов висновку, що національні правоохоронні органи не виконали покладених на них обов'язків. Тому строк судового розгляду справи заявника не був розумним, а отже, має місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.

